

RENÉ GIRARD

Şiddet ve Kutsal

27 sayfalık görselleştirilmiş geniş özet

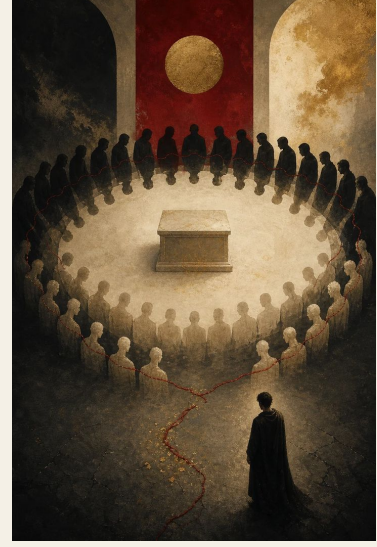
16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler
Ana fikirler · Eleştiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

René Girard'ın 1972 tarihli eseri on bir bölüm boyunca kurban töreni, öç zinciri, kurban krizi, Oidipus, Dionysos, taklitçi arzu, Freud ve Lévi-Strauss üzerinden kutsalın toplumsal şiddetle bağını araştırır. Rehber sonraki Girard kitaplarındaki bütün sonuçları geriye taşımadan, bu eserin gerçek sırasını ve iddia sınırını izler.

Bu kitap nasıl okunmalı?

Arzunun taklit yoluyla rekabete, rekabetin karşılıklı şiddete, topluluğun da gerilimi tek bir kurbanı yönelterek geçici barışa nasıl çevrilebildiğini; kurban, mit, ritüel ve tragedya örnekleriyle anlatan eleştirel rehber.

Girard'ın günah keçisi modeli her çatışmada gizli tek suçsuz kurban bulmaya yarayan komplo anahtarı değildir. Tarihsel ve antropolojik kanıtları tartışmalıdır; kurbanlar her zaman rastgele seçilmez, güç ve kurumlar belirleyicidir. Kavram kişileri suçlamak için değil, kalabalığın nasıl sahte birlik kurduğunu fark etmek için kullanılacaktır.

İki kardeş aynı oyuncağı ister. Oyuncağın kendisinden çok ötekini istemesi arzuyu büyütür. Kavga yayılır, aile gerilir ve sonunda bütün suç 'hep sorun çıkaran' üçüncü çocuğa yüklenir. O çocuk odadan çıkarılınca barış gelir; fakat kavganın gerçek kaynağı çözülmemiştir.

KULLANIM ÖNERİSİ

Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	Ritüel kurucu krizi kontrollü biçimde tekrarlar
02	Şiddet kutsalın karşıtı olmayabilir	13	Dionysos düzen ile taşkınlığı aynı sahnede tutar
03	Öç zinciri herkesin adaletidir, kimsenin sonu değildir	14	Freud aile üçgenini görür, taklidi eksik bırakır
04	Kurban bir ikame mekanizmasıdır	15	Totem ve Tabu kurucu cinayet sezgisini taşır
05	Saf ve kirli aynı tehlikeli gücün iki yüzüdür	16	Evlilik yasaları dolaşımı düzenler, ama neden?
06	Kurban krizi farkların çöküşüdür	17	Bütün ritüeller tek kapıya çıkmayabilir
07	Arzu nesneden önce modele bakar	18	Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer
08	Rakipler birbirinin canavar ikizine dönüşür	19	Kitap hakkında süren tartışma
09	Kalabalık tek kurbanda sahte birlik bulur	20	Bugüne taşınan üç soru
10	Oidipus hem suçlu hem kurtarıcı kurbandır	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Mit kalabalığın gözünden konuşur		

Şiddet kutsalın karşıtı olmayabilir

Girard kutsal düzenin şiddeti yalnız yasaklamadığını; topluluğu yok edecek şiddeti seçilmiş, sınırlı ve anlamlandırılmış bir kanala yönelttiğini savunur. Böylece soyut kavram, gözlenebilir bir ilişkiye dönüşür.

Köy kan davasıyla parçalanmak yerine ortak törende belirli bir kurban sunar ve dökülen kanı sıradan cinayetten farklı adlandırır. Bu küçük olay büyük haritanın neresine bakmamız gerektiğini gösteren bir işarettir.

Ritüel tehlikeli gücü tek hedef, zaman ve kurala bağlar; aynı eylem hem korkutucu hem düzen kurucu görünür. Açıklamanın sınanacağı yer, varsayılan halkanın gerçekten çalışıp çalışmadığıdır.

Kutsal ile şiddeti yakınlaştırmak bütün dinleri şiddete indirgemez; bakım, anlam ve barış gelenekleri ayrıca görülmelidir. Yazarın dışarıda bıraktığı deneyimler kavramın sınırını görmek için dinlenmelidir.

Bir kurumun tehlikeli çatışmayı yasaklamak yerine hangi kontrollü kanala yönelttiğini araştırın. Kutsalın çift yüzü, şiddeti dışlamakla onu sınırlı biçimde kullanma arasındaki gerilimi taşır. Bugüne taşımak geçmişi kopyalamak değil, aynı mekanizmayı yeni koşullarda aramaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM · İNTİKAM

03. DURAK

Öç zinciri herkesin adaletidir, kimsenin sonu değildir

Yakınını öldürülen kişi karşılık vermeyi adalet sayar; karşı taraf da aynı nedenle karşılık verdiğinde şiddetin iç mantığı onu durduracak tarafsız bir sınır üretmez. Yazarın temel hamlesi tam olarak bu görünmeyen bağı açığa çıkarmaktır.

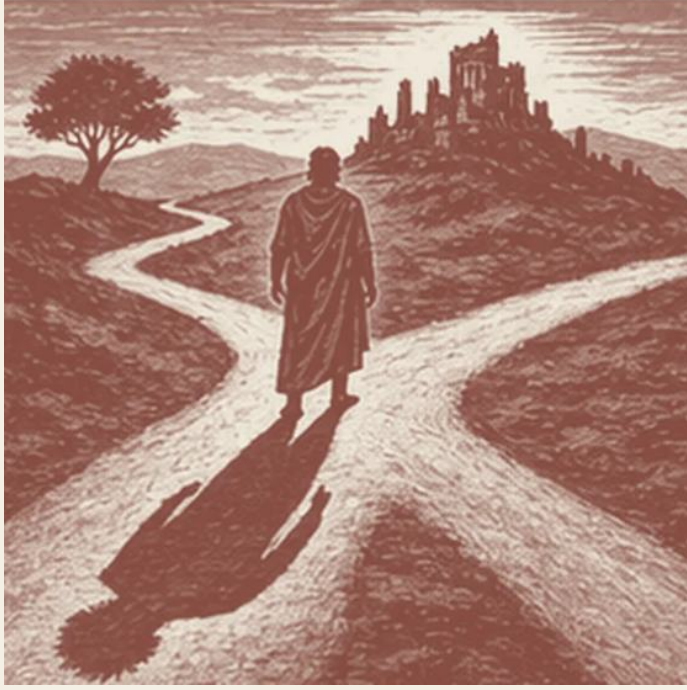
Bir aile 'ilk onlar vurdu' der, öteki daha eski yarayı gösterir; her darbe öncekinin cezası ve sonrakinin nedeni olur. Sahneyi yavaşlatınca tek karar sandığımız şeyin öncesindeki etkiler belirginleşir.

Karşılıklılık tarafları birbirine benzetir, yeni borç üretir ve bütün topluluğu çatışmaya çekebilir. Bu süreç görünür olunca kişisel tercih ile yapısal baskı birbirinden ayrılabilir.

Hukuk her zaman tarafsız değildir; yine de kanıt, süre ve meşru yaptırım öç döngüsünü kişisel karşılıktan ayırabilir. Eleştirinin hedefi çoğu zaman soru değil, cevabın gereğinden fazla büyütülmesidir.

Bir çatışmada yalnız son darbeyi değil her tarafın başlangıç saydığı farklı anı yazın. Öçte herkes kendisini son cevap saydığı için zincirin içinde tarafsız son nokta oluşmaz. Karar öncesinde seçeneği olmayan kişiyi hesaba katmak tartışmayı dürüstleştirir.

Kurban bir ikame mekanizmasıdır

Kurban töreni topluluk üyelerine yönelmiş şiddeti, hem topluluğa benzeyen hem güvenli biçimde dışarıda tutulabilen başka bir canlıya aktarır. Bu nokta atlanırsa fikir kolayca yanlış bir slogana dönüşür.

İçerideki iki grubun savaşı yerine ortakça sahiplenilen hayvan kurban edilir; birbirine dönük öfke aynı hedefte birleşir. Gündelik ayrıntı, soyut düşüncenin hayata değdiği noktayı görünür kılar.

İkame benzerlik sayesinde duyguyu taşır, farklılık sayesinde yeni öç zincirini engeller. Mekanizma aynı sonucu her yerde garanti etmez; bağlam onun gücünü artırır ya da azaltır.

Kurbanın gerçekten çatışmayı çözdüğü ve toplumların bu nedenle ritüel kurduğu iddiası tarihsel olarak her yerde gösterilemez. Geçmiş bugünün kopyası saymak kadar aralarında bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltır.

Bir grupta asıl karar verici yerine kolay eleştirilen aracı kişinin bedel ödediği bir örneği bulun. İkame mekanizmasının gücü hem benzerlik hem karşılık veremeyecek kadar fark gerektirmesidir. Bu soru, kitabın düşüncesini günlük bir alışkanlığa dönüştürebilir.

KUTSAL · ÇİFT DEĞER

05. DURAK

Saf ve kirli aynı tehlikeli gücün iki yüzüdür

Kurban kanı tören içinde arındırıcı, sınır dışında kirletici olabilir; kutsal hem iyileştiren hem yaklaşılması tehlikeli çift değer taşır. Mesele tek neden bulmak değil, sonucu üreten düzeni görebilmektir.

Cerrahın elindeki kesici araç ameliyathanede kurtarıcı, kontrolsüz sokakta tehdit sayılır; bağlam aynı gücün anlamını değiştirir. Örnek kanıtın tamamı değildir; yine de iddianın nerede sınanacağını açık eder.

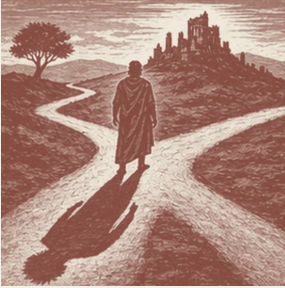
Yasak ve ritüel tehlikeli nesnenin nerede, kim tarafından ve hangi amaçla kullanılacağını ayırır. Aradaki basamakları atlamak etkileyici fakat boş bir sonuca yol açabilir.

Tıbbi örnek kutsalın gerçek deneyimini tam açıklamaz; yalnız bağlama göre çift değeri hatırlatır. Sonraki araştırmalar ayrıntıyı değiştirse bile iyi soru yaşamaya devam edebilir.

Kesin iyi veya kötü dediğiniz bir gücün hangi koşulda ters etki ürettiğini sorun. Saflık dili tehlikeyi yönetebilir veya seçilen insanları sürekli kirli ilan edebilir. Böyle bir gözlem kavramın açıklayıcı mı, yalnız etkileyici mi olduğunu gösterir.

OKUMA EŞİĞİ 1 / 3

İlk bağlantılar artık görünür

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Şiddet kutsalın karşıtı olmayabilir
- Öç zinciri herkesin adaletidir, kimsenin sonu değildir
- Kurban bir ikame mekanizmasıdır
- Saf ve kirli aynı tehlikeli gücün iki yüzüdür

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Kurban krizi farkların çöküşüdür
- Arzu nesneden önce modele bakar
- Rakipler birbirinin canavar ikizine dönüşür
- Kalabalık tek kurbanda sahte birlik bulur

Bağlantı sorusu: “Şiddet kutsalın karşıtı olmayabilir” ile “Saf ve kirli aynı tehlikeli gücün iki yüzüdür” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Kurban krizi farkların çöküşüdür” bu yolu nasıl değiştirebilir?

İKİNCİ BÖLÜM · KRİZ

06. DURAK

Kurban krizi farkların çöküşüdür

Ritüel ikame inandırıcılığını kaybettiğinde veya kurban ile yasak sınırları karıştığında şiddeti düzenleyen farklar çözülür; herkes herkesin rakibi olur. Kavramın değeri, daha önce kopuk duran ayrıntıları aynı haritada buluşturmasındadır.

Törende seçilen kurban topluluk üyesinden ayırt edilemez hale gelir, her grup ötekini kirli sayar ve hakem kalmaz. Aynı kişiler başka kurallar içinde farklı davranınca açıklamanın yeri değişir.

Kültürel farklar çatışmayı sınıflandırır; fark çökünce karşılıklı taklit ve suçlama sınırsızlaşır. Bu hareketin kim tarafından başlatıldığı kadar kim tarafından sürdürüldüğü de önemlidir.

Toplumsal fark her zaman barış üretmez; kast ve ırk farkı doğrudan şiddet düzeni kurabilir. Güçlü ton, belirsizlik ve bağlam payını ortadan kaldırmaz.

Bir krizde hangi meşru ayrımın kaybolduğunu, hangi haksız ayrımın ise kullanıldığını ayrı değerlendirin. Farkın kaybı kadar haksız farkın sertleşmesi de şiddet ürettiği için model iki yönden sınanmalıdır. Amaç düşünceyi insanlara etiket yapmak değil, görünmeyen koşulu fark etmektir.

Arzu nesneden önce modele bakar

Girard insanın çoğu zaman ne isteyeceğini başka birinin arzusunu görerek öğrendiğini; modelin kolayca rakibe dönüştüğünü söyler. Burada tanımdan çok, tanımın görmemizi sağladığı ilişki önemlidir.

Kimsenin ilgilenmediği ayakkabı ünlü birinin ayağında görünür görünmez değer kazanır, son çift için alıcılar yarışır. Bu olayın tersini düşünmek zorunlu olanla değişebilir olanı ayırmayı kolaylaştırır.

Model nesneye değer işareti verir, taklit aynı hedefi çoğaltır ve yakınlık arttıkça rakiplik büyür. Süreç, büyük değişimin gündelik tekrarlarla nasıl kurulduğunu gösterir. İnsan arzusu yalnız taklit değildir; bedensel ihtiyaç, kişisel tarih ve yaratıcı merak da yön verir. Bu uyarı kavramı reddetmez; doğru ölçüde kullanmayı sağlar.

Bugün istediğiniz bir şeyde nesnenin özelliğiyle onu isteyen kişinin etkisini ayrı yazın. Taklit arzunun sosyal öğrenme yanını aydınlatır; bütün ihtiyacı tek nedene dönüştürmemelidir. Kısa vadeli kazanç ile uzun vadeli maliyeti ayırmak bu merceği hayata geçirir.

Rakipler birbirinin canavar ikizine dönüşür

Çatışma büyüdükçe taraflar farklılıklarını koruduklarını sanır, fakat birbirlerinin öfke, taktik ve sözlerini taklit ederek ayırt edilemez hale gelir. Bu başlangıç bir hüküm değil, sonraki örnekleri sinayacak mercektir.

İki siyasi grup ötekinin saldırgan dilini gerekçe gösterip aynı dili kullanır; her biri yalnız rakibin saldırısını görür. İnsan yüzü eklendiğinde tartışmanın kimin hayatına dokunduğu anlaşılır.

Karşılıklı taklit aynalı tırmanış üretir, nesne unutulur ve rakibin varlığı çatışmanın yeni amacı olur. Bir halkanın maliyeti başka bir gruba aktarılıyorsa açıklama ona da bakmalıdır.

Tarafların gücü ve verdiği zarar eşit olmayabilir; benzer taktik yapısal eşitlik demek değildir. Bu sınır fikri zayıflatmaz; onu her kapıyı açtığı sanılan sahte anahtardan korur.

Bir tartışmada karşı çıktığınız kişinin hangi davranışını kendinizin tekrar etmeye başladığını gözleyin. Canavar ikizler aynı yöntemi kullanabilir ama eşit silah ve sorumluluğa sahip olmayabilir. Kişiyi suçlamadan önce davranış üreten koşulu değiştirmek daha öğretici olabilir.

Kalabalık tek kurbanda sahte birlik bulur

Dağılmış karşılıklı şiddet, krizden sorumlu olduğu düşünülen tek kişiye yöneldiğinde kalabalık bir anda aynı tarafta birleşebilir. İlk bakışta küçük görünen ayrım, sorumluluğun yerini değiştirir.

Kuraklık, hastalık ve siyasi kavga içindeki kasaba yabancıyı uğursuz ilan eder; kovulduğunda rastlantısal rahatlatma onun suçuna kanıt sayılır. Sahnedeki sonuç tek niyetten değil, küçük koşulların birleşmesinden doğar.

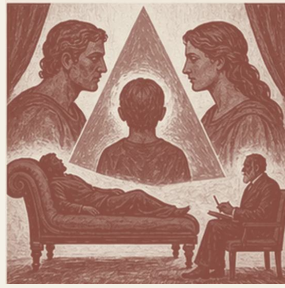
Ortak suçlama eski rakipleri birleştirir, kurban karşılık veremediği için öç durur ve barış olağanüstü görünür. Bu bağlantı geçmişteki örneği bugüne birebir kopyalamadan karşılaştırma imkânı verir.

Gerçek suç ve hesap verebilirlik de vardır; günah keçisi kavramı her soruşturmayı otomatik haksız ilan etmemelidir. Bir düzeni tarif etmek onu ahlaken onaylamak anlamına gelmez.

Bir toplu suçlamada kişinin gerçek eylemiyle grubun ona yüklediği bütün sistem sorunlarını ayırın. Oybirliği hakikat göstergesi değil bazen dağılmış öfkenin tek çıkışa zorlanmasıdır. Hazır reçete yerine kararın gizli varsayımını açığa çıkarmak gerekir.

OKUMA EŞİĞİ 2 / 3

Ayrıntılardan büyük resme

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Kurban krizi farkların çöküşüdür
- Arzu nesneden önce modele bakar
- Rakipler birbirinin canavar ikizine dönüşür
- Kalabalık tek kurbanda sahte birlik bulur

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Oidipus hem suçlu hem kurtarıcı kurbandır
- Mit kalabalığının gözünden konuşur
- Ritüel kurucu krizi kontrollü biçimde tekrarlar
- Dionysos düzen ile taşkınlığı aynı sahnede tutar

Bağlantı sorusu: “Kurban krizi farkların çöküşüdür” ile “Kalabalık tek kurbanda sahte birlik bulur” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Oidipus hem suçlu hem kurtarıcı kurbandır” bu yolu nasıl değiştirebilir?

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM · TRAGEDYA

10. DURAK

Oidipus hem suçlu hem kurtarıcı kurbandır

Girard Oidipus anlatısında salgınla sarsılan kentin bütün kirini tek krala yüklediğini; kovulan kişinin daha sonra koruyucu güç de kazanabildiğini görür. Bölüm böylece kişiyi suçlamadan önce koşulları incelemeyi önerir.

Kentte herkes birbirini suçlarken kâhin, soruşturma ve kalabalık tek kişide birleşir; Oidipus gidince düzen döner. Büyük kelimelerin gerisindeki basit hareket burada açıkça görülür.

Kurban krizin nedeni sayılır, uzaklaştırılması barışla çakışınca olağanüstü suç ve güç aynı kişide toplanır. Mekanizmayı tersine çevirmek, fikrin karşı örnek karşısındaki dayanıklılığını gösterir.

Tragedyanın aile, bilgi ve siyasi iktidar katmanlarını yalnız günah keçisine indirmek metni daraltabilir. Karşı örnek iddiayı yok etmekten çok hangi koşulda geçerli olduğunu gösterir.

Bir hikâyede karakterin gerçek hatasıyla bütün topluluğun ona yüklediği felaketi ayrı okuyun. Kurbanın hem kirli hem kutsal olması topluluğun barışını ona borçlu hissetmesinden doğar. Geçmişteki sonucu değil, o sonucu doğuran soruyu bugünün araçları içinde sınamak gerekir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM · MİT

11. DURAK

Mit kalabalığın gözünden konuşur

Girard mite, kurbanı yönelen topluluğun sonradan kurduğu ve kendi şiddetini haklı gösteren anlatı olarak yaklaşır. İddia her şeyi açıklamaz; fakat doğru soruyu kurmak için sağlam bir başlangıç verir.

Linç edilen yabancı zamanla canavar, ölümü de toplumu kurtaran kutsal olay diye anlatılır; mağdurun sesi hikâyeden silinir. Bu an, kitabın genel savını tek bir hayatın ölçeğinde sınamamıza izin verir.

Barışın ardından neden-sonuç ters çevrilir, kurban suçlu ve güçlü yapılır, kolektif cinayet düzen kurucu mucize olur. Bu zincirde hangi halka koparsa sonucun değişeceği ayrıca sorulmalıdır.

Her mit gerçek tarih kaydı değildir; simgesel ve çok katmanlı anlatıyı tek saklı cinayet şifresine çevirmek kanıt ister. Benzetme akılda kalıcıdır ama dünyanın tamamı değildir.

Bir resmî hikâyede olayı anlatamayan kişinin bakışından eksik cümleyi kurun. Mitin karşısına mağdur tanıklığı konuştuğunda nedensellik ve masumiyet hikâyesi değişebilir. Kesin hüküm karşısında eksik kanıt sormak acele genellemeyi durdurabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM · RİTÜEL

12. DURAK

Ritüel kurucu krizi kontrollü biçimde tekrarlar

Ritüel, geçmişte barış getirdiğine inanılan kurban olayını tehlikeli ayrıntıları sınırlandırarak tekrar eder ve topluluğun farklarını yeniler. Bu çerçeve kurulduğunda kitabın zor görünen sorusu gündelik hayata yaklaşır.

Yıllık törende eski düşmanlık oyunla canlandırılır, seçilmiş kurban sunulur ve herkes normal rolüne geri döner. Olayı yaşayan kişi tüm yapıyı görmese de yapı onun seçeneklerini etkiler.

Tekrar ortak hafıza oluşturur, şiddeti belirli zamana toplar ve sonucu öngörülebilir hale getirir. Mekanizma görüldüğünde benzer görünen iki olayın neden farklı sonuç verdiği anlaşılır.

Ritüeller dayanışmayı kurban vermeden de üretebilir; Girard'ın birlik açıklaması fazla tek nedenli olabilir. Tek etkileyici olayın bütün toplumlar adına konuşmasına izin verilmemelidir.

Bir toplu etkinliğin gerilimi boşaltırken belirli bir kişiyi küçük düşürmeye ihtiyaç duyup duymadığını gözleyin. Ritüel tekrar çatışmayı kontrol edebilir; aşağılanan kişi olmadan da ortaklık kurulabiliyorsa daha güvenlidir. Kavramı önce kendi davranışımızda aramak onu kolay suçlama aracından kurtarır.

BEŞİNCİ BÖLÜM · DIONYSOS

13. DURAK

Dionysos düzen ile taşkınlığı aynı sahnede tutar

Dionysos çevresindeki anlatı ve törenler farkların çözülmesi, toplu coşku, şiddet ve yeniden düzen arasındaki tehlikeli geçişi gösterir. Yazar tekil olayı daha geniş bir yapının belirtisi olarak okumamızı ister.

Şenlikte günlük roller kalkar, kalabalık aynı ritimde hareket eder; özgürleşme hissi bir anda hedefe yönelen saldırıya dönüşebilir. Örneği hatırlamak, kuru kavramı ezberlemekten daha kalıcı bir yol sunar.

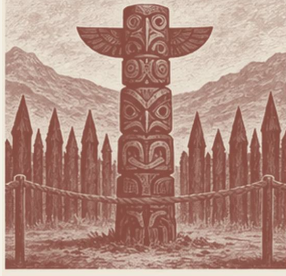
Geçici farksızlaşma bastırılmış gerilimi açar, ritüel sınır geri dönüş yolu sağlar veya kriz kontrolden çıkar. Neden ile sonuç arasındaki ara adımlar kitabın asıl açıklama gücünü taşır.

Toplu coşku mutlaka şiddet değildir; müzik, yas ve festival barışçıl birlik de yaratır. İnsan niyeti ile kurumsal sonuç her zaman aynı yönde ilerlemez.

Bir kalabalık deneyiminde bireyin hayır deme ve güvenle ayrılma imkânını ölçün. Coşkunun etik ölçüsü birliği ne kadar güçlü hissettirdiği değil bireyin sınırını koruyup korumadığıdır. Ortalama sonuç kadar bedeli kimin ödediğini de görmek gerekir.

OKUMA EŞİĞİ 3 / 3

Son sorulara yaklaşıırken

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Oidipus hem suçlu hem kurtarıcı kurbandır
- Mit kalabalığının gözünden konuşur
- Ritüel kurucu krizi kontrollü biçimde tekrarlar
- Dionysos düzen ile taşkınlığı aynı sahnede tutar

SIRADAKİ DÖRT DURAK

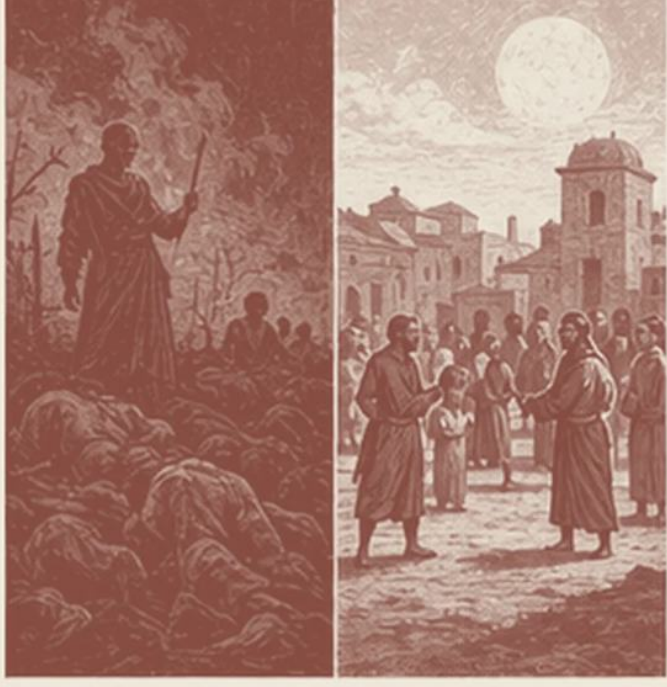
- Freud aile üçgenini görür, taklidi eksik bırakır
- Totem ve Tabu kurucu cinayet sezgisini taşır
- Evlilik yasaları dolaşımı düzenler, ama neden?
- Bütün ritüeller tek kapıya çıkmayabilir

Bağlantı sorusu: “Oidipus hem suçlu hem kurtarıcı kurbandır” ile “Dionysos düzen ile taşkınlığı aynı sahnede tutar” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Freud aile üçgenini görür, taklidi eksik bırakır” bu yolu nasıl değiştirebilir?

YEDİNCİ BÖLÜM · FREUD

14. DURAK

Freud aile üçgenini görür, taklidi eksik bırakır

Girard Freud'un Oidipus karmaşasında baba-oğul rekabetini yakaladığını, fakat çocuğun arzuyu babayı model olarak öğrendiği taklitçi bağı yeterince açıklamadığını savunur. Bu cümle sonuçtan önce hangi şartların oluştuğunu araştırmaya çağırır.

Çocuk yalnız babayı ortadan kaldırmak istediği için değil, onun değer verdiği şeye onun bakışıyla değer vermeyi öğrendiği için rakip olur. Sahne, kavramı tanımdan çıkarıp insan yüzü ve gerçek bedelle buluşturur.

Hayranlık hedefi gösterir, ortak hedef model ile öğrenciyi çatıştırır ve yasak arzuyu daha da görünür yapar. Bu bağlantı niyet ile sonuç arasındaki mesafeyi görünür tutar.

Aile ilişkisini tek taklit yasasına indirmek bakım, gelişim ve cinsiyet çeşitliliğini küçümseyebilir. Açıklama olasılık gösterir; değişmez kader ilan etmez.

Bir rekabette rakibinizin aynı zamanda size hedefi öğreten kişi olup olmadığını düşünün. Model-rakip bağı hayranlığın neden kolayca düşmanlığa döndüğünü açıklar. Görev tek doğruyu ezberlemek değil, yanlış kurulmuş soruyu fark etmektir.

Totem ve Tabu kurucu cinayet sezgisini taşır

Freud'un ilkel kardeşlerin babayı öldürüp suçlulukla yasak ve totem kurması öyküsü, kolektif şiddetin kuruma dönüşmesi bakımından Girard'a yaklaşıır. Kavram, hazır cevap vermekten çok dikkatin yönünü değiştirir.

Kardeşler ortak rakibi ortadan kaldırıncaya yeniden kavga etmemek için aynı eylemi yasaklar ve kurban töreniyle hatırlar. Bir ayrıntı değiştiğinde sonucun da değişmesi, kaderden değil ilişkiden söz edildiğini gösterir.

Şiddet sonrası barış, yasa ve kutsal hafıza üretir; olay simgesel tekrar içinde saklanır. Burada önemli olan adımları sırayla izlemek ve hiçbirini doğal kabul etmemektir.

Freud'un tarih öncesi öyküsü de Girard'ın modeli de doğrudan tarih kanıtından çok kuramsal yeniden kurmadır. Kitabın dönemi ve seçtiği örnekler hesaba katılmadan kavram kolayca dogmaya dönüşür.

Etkileyici bir köken hikâyesinde gözlenen veriyle açıklayıcı varsayımı farklı işaretleyin. Kurucu cinayet anlatısı güçlü varsayımdır; varsayım ile belgelenmiş olay aynı değildir. Dijital araç değişse bile güven, korku, itibar ve güç ilişkileri yeni biçimde sürebilir.

Evlilik yasaları dolaşımı düzenler, ama neden?

Girard akrabalık ve evlilik değişimini yalnız simgesel yapı olarak değil, aynı kişiye yönelen erkek rekabetini önleyen kurban ve yasak düzeniyle ilişkilendirir. Bundan sonraki tartışma bu temel bağlantının ne kadar taşınabileceğini sınar.

Yakın grup içinde aynı eş için çatışma yerine dış evlilik ve karşılıklı değişim, bağ ile farkı birlikte kurar. Örneğin gücü süslü olmasında değil, neden ile sonucu yan yana getirmesindedir.

Yasak rakip hedefi ayırır, değişim gruplar arasında borç ve ittifak üretir, şiddet ihtimali düşebilir. İlişki tek yönlü değildir; sonuç da kendisini doğuran koşulları değiştirebilir.

Kadınları değiş tokuş nesnesi gibi anlatan model onların özne ve karar gücünü siler; feminist eleştiri burada zorunludur. Kanıt, yorum ve değer yargısını ayrı tutmak burada özellikle önemlidir.

Bir akrabalık kuralını yalnız erkekler arası düzen açısından değil kadınların söz ve özgürlüğü açısından da okuyun. Akrabalık açıklaması kadınların kararını dışarıda bırakırsa düzenlediği şiddetin bir bölümünü yeniden üretir. Başka türlü olsaydı ne değişirdi sorusu fikri gerçek bir olayda sınar.

Bütün ritüeller tek kapıya çıkmayabilir

Girard ölüm, tanrı, atalar, yasaklar ve farklı törenlerin kurban ikamesi çevresinde ortak mekanizma taşıdığını öne sürer. Bu ayrım kitabın geri kalanında izlenecek yolu açar.

Cenaze, taç giyme ve arınma töreninde kriz, seçilmiş kişi, sınır ve yeniden birlik benzer biçimde görünür. Aynı olayı başka kişinin gözünden görmek görünmeyen maliyeti açığa çıkarabilir.

Model dağınık örneklerde tekrar eden şiddet-yönlendirme-düzen örüntüsünü birleştirir. Kavram ancak bu ara hareketler açıkça görüldüğünde gerçek bir düşünme aracına dönüşür.

Tek anahtar geniş karşılaştırma sağlar ama tarihsel fark, ekonomik güç ve barışçıl ritüeli gereğinden fazla sıkıştırabilir. Kavram bazı olaylarda merkezde, bazılarında yalnız yardımcı etkindir.

Bir kavram çok farklı olayı açıkladığında, açıklayamadığı ilk karşı örneği özellikle arayın. Birleştirici teori karşı örnekle yaşayabiliyorsa mercek, her şeyi yutuyorsa dogma olur. Bir haftalık küçük gözlem, büyük iddianın gündelik karşılığını gösterebilir.

SON DURAKLAR · SINIR

18. DURAK

Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer

Şiddet ve Kutsal, bütün arzular başkasının kopyasıdır, her suçlanan kişi masumdur veya din yalnız gizlenmiş cinayettir diye okunmamalıdır.

İşyerindeki açık yolsuzluk kanıtını 'yönetim günah keçisi arıyor' diyerek reddetmek, kavramı gerçek sorumluluktan kaçış aracına dönüştürür.

Okur modelin güçlü örüntüsünü gerçek kanıt, güç asimetrisi ve kurbanın sesiyle sınamalı; Girard'ın mit yorumunu tek mümkün tarih açıklaması saymamalıdır.

SON DURAKLAR · TARTIŞMA**19. DURAK****Kitap hakkında süren tartışma**

Eser mimetik teori ve kurban mekanizmasının ana kaynaklarından biri oldu; antropoloji, edebiyat, din, siyaset ve çatışma çalışmalarında geniş etki yarattı.

Eleştiriler Girard'ın kültürler arası örnekleri seçici okuduğunu, tek köken mekanizmasına fazla güvendiğini, tarihsel doğrulamayı zayıf bıraktığını ve toplumsal cinsiyet ile maddi iktidarı geri plana attığını söyler.

Bir okur kalabalık suçlamasının nasıl barış görüntüsü ürettiğini ilk kez görür; diğeri bütün ritüel ve farkların kurban şiddetine indirgenmesinin insan kültürünü yoksullaştırdığını düşünür.

SON DURAKLAR · BUGÜN**20. DURAK****Bugüne taşınan üç soru**

Arzuyu kimden öğrendik? Rakipler hangi davranışta birbirine benzedi? Barış gerçekten sorunu çözdü mü, yoksa bedeli konuşamayan tek kişiye mi aktardı?

Bir haftalık haber akışında toplu öfkenin tek kişide birleştiği bir örneği seçip gerçek eylem, sistem nedeni ve kanıtsız yüklemeyi üç sütunda yazın.

Okur bir grubun en rahat birleştiği anda kimin dışarı atıldığını sormaya başladığında Girard'ın tehlikeli fakat güçlü merceği gündelik hayata girer.

SON DURAKLAR · ÖZ**21. DURAK****Bir cümlede kitabın özü**

Şiddet ve Kutsal, taklitçi rekabetle yayılan karşılıklı şiddetin, topluluğun tek kurbanı yönelmesi ve olayı kutsal mit ile ritüelde saklaması sayesinde geçici düzene dönüşebildiğini savunur.

Akılda tutulacak son görüntü, koyu kırmızı bir aynalı kalabalığın ortasında yalnız bir kurban, etrafında kırılan öç zinciri ve yukarıda barış maskesine dönüşen kutsal halka.

Girard bizi barışın sessizliğine bakıp gerçekten uzlaşma mı, yoksa sesi alınmış bir kurban mı gördüğümüzü sormaya çağırır.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

[1] Johns Hopkins University Press - Violence and the Sacred

[2] Bloomsbury - Violence and the Sacred

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

Girard bizi barışın sessizliğine bakıp gerçekten uzlaşma mı, yoksa sesi alınmış bir kurban mı gördüğümüzü sormaya çağırır.